

Poznań, dnia 22 września 2025 roku

dr hab. prof. UAM Andrzej Jarocho
Zakład Postępowania Cywilnego
Wydział Prawa i Administracji UAM w Poznaniu

R E C E N Z J A
ROZPRAWY DOKTORSKIEJ
zatytułowanej
„Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków
jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego”
przygotowanej przez Panią mgr Natalię Oślizło-Doskocz

Niniejszą recenzję sporządzam w związku powołaniem mnie przez Radę Naukową WSPiA Rzeszowskiej Szkoły Wyższej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz na recenzenta Jej rozprawy doktorskiej pt. „**Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego**”, przygotowanej pod kierunkiem Promotora w osobie Pana prof. dr hab. Macieja Mulińskiego.

Zapoznałem się z treścią rozprawy i poniżej przedstawiam moją jej recenzję, na podstawie której doszedłem do wniosku, że **recenzowana rozprawa spełnia wymagania przewidziane dla rozpraw doktorskich, i może być podstawą do dalszych stadiów przewodu doktorskiego.**

1. [Tematyka recenzowanej rozprawy doktorskiej].

Aktywność podejmowana przez uczestników postępowania cywilnego jest działaniem celowym, nakierowanym na udzielenie ochrony prawnej podmiotowi legitymowanemu, poprzez urzeczywistnienie konkretnej normy prawnej w celu załatwienia sprawy cywilnej, która może polegać na rozstrzygnięciu sporu i wydaniu orzeczenia kończącego sprawę. Działanie to jest prawnie zorganizowane i odbywa się w oparciu o procedury i zasady określone w przepisach prawa, poczynając od Konstytucji RP oraz kodeksu postępowania cywilnego. Przepisy prawa definiują status prawny podmiotów postępowania oraz określają ich kompetencje i obowiązki w postępowaniu. W szczególności to z Konstytucji płynie umocowanie dla sądów do rozpoznawania spraw i wydawania wiążących dla stron i osób trzecich orzeczeń.

Ale, jak to zostało słusznie dostrzeżone w doktrynie postępowania cywilnego, *autorytet wymiaru sprawiedliwości nie może (...) wynikać wyłącznie z konstytucyjnej pozycji trzeciej władzy oraz przekonania, że jej przedstawiciele realizują misję publiczną, której efektów nie sposób wartościować. W dzisiejszej dobie podstawą autorytetu organów władzy publicznej – w tym wymiaru sprawiedliwości – jest jakość i efektywność działania¹.*

Postępujący rozwój cywilizacyjny, nowe możliwości technologiczne, ich powszechna dostępność oraz związana z tym szybkość i zakres rozprzestrzeniania się informacji sprawiają, że zwiększa się

¹ K. Flaga – Gieruszyńska: *Szybkość, sprawność i efektywność postępowania cywilnego – zagadnienia podstawowe*, Zeszyty Naukowe KUL nr 3/2017, s. 5.

świadomość obywateli, ale przez to rosną także ich oczekiwania odnośnie sposobu działania państwa w różnych sferach życia społecznego. Dotyczy to także działania wymiaru sprawiedliwości, który nie tylko w Polsce ma, dostrzegalny gołym okiem, problem ze sprostaniem tym oczekiwaniom, a w szczególności z nadążaniem w swoim poziomie organizacji i pracy za tempem, jakiego nabiera aktualnie życie społeczne. Dotyczy to w sposób oczywisty również sądowego postępowania cywilnego.

Stąd jako uzasadnienie, w zasadzie każdej kolejnej nowelizacji kodeksu postępowania cywilnego, wskazuje się potrzebę wprowadzenia zmian i nowych instytucji, które stworzą podstawy do zwiększenia szybkości postępowania. *Efektywność uzyskuje się zarówno przy użyciu instrumentów odnoszących się do szybkości i sprawności postępowania, jak i z uwzględnieniem konstrukcji dotyczących bezpośrednio celu postępowania, jakim jest trafne rozstrzygnięcie względnie ugodowe rozwiązywanie sporu*².

Co istotne, potrzeba czynienia z postępowania cywilnego działania „efektywnego”, nie dotyczy tylko i wyłącznie postępowania rozpoznawczego. Jak zwrócił na to uwagę S. Cieślak, *nie może być mowy o sądowej ochronie prawnej bez jednoczesnej i efektywnej egzekucji*³, co więcej, jak podkreśla to przywołany Autor, *w doktrynie podnosi się, że prawo do efektywnej egzekucji jest fundamentalnym prawem człowieka w ramach konstrukcji prawa do ochrony sądowej*⁴. Nie może zatem dziwić, że *efektywność postępowania jest zaliczana do istotnych warunków postępowania sądowego, które pozwalają urzeczywistnić ochronę prawną i rozpoznać sprawę bez nieuzasadnionej zwłoki, ściśle powiązanych z koncepcją rzetelnego procesu*⁵.

Ale trzeba także mieć na uwadze, jak trafnie zwrócono uwagę w doktrynie, że *efektywność postępowania w znaczeniu szerokim to nie tylko szybka, tania, sprawiedliwa i ekonomicznie aktualna ochrona udzielona przez państwo, ale także jakość (aksjologia i poprawna systemowo legislacja) szeregu norm materialnoprawnych, które – stosowane przez dobrego sędziego – rzutują na efekt finalny, jakim jest sprawiedliwe i efektywne rozstrzygnięcie. Oznacza to, że pojęcia sposobu oraz celu działania, jakim jest sprawiedliwość (sprawiedliwe prawo, sprawiedliwe postępowanie, sprawiedliwe – słuszne rozstrzygnięcie i jego wykonanie), nie zastępujemy „efektywnością ekonomiczną”, ale konieczne jest dostrzeżenie, że efektywność w tym ujęciu stanowi (zwłaszcza w sprawach o roszczenia majątkowe) istotny element sprawiedliwości efektywnej*⁶. Należy zatem zgodzić się, że *efektywność postępowania sądowego nie jest kategorią ekonomiczną, którą można zmierzyć, w szczególności za pomocą statystyk sądowych*⁷.

Konieczne jest zatem, aby w poszukiwaniu optymalnego, z punktu widzenia efektywności, modelu postępowania cywilnego nie posunąć się za daleko i zbyt szybko, bo *przyspieszenie postępowania i jego uproszczenie jest wartością, ale trzeba wiedzieć jak to robić, by nie naruszać podstawowych wartości, zasad procesowych i nie wprowadzać chaosu w praktyce orzecniczej*⁸.

Jedną z instytucji postępowania cywilnego, którą wskazuje się jako przejaw dążenia do przyspieszenia momentu, w którym uprawniony uzyska zaspokojenie przysługującego mu prawa, jest rygor

² Tamże, s. 15

³ S. Cieślak: *Zakres ochrony prawnej udzielanej stronom i innym uczestnikom sądowego postępowania egzekucyjnego a wymagania sprawiedliwości proceduralnej* [w]: S. Cieślak (red): *Aksjologia egzekucji sądowej. W poszukiwaniu optymalnego poziomu ochrony praw wierzyciela i dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i upadłościowym*, Sopot 2022, s.115.

⁴ Tamże, s. 114.

⁵ A. Łazarska: *Rzetelny proces cywilny*, Warszawa 2012, s. 374.

⁶ P. Pogonowski: *Efektywność filarem sprawiedliwego postępowania cywilnego*, opubl. PPC 3/2021 355-383 (LEX)

⁷ A. Łazarska: *Rzetelny proces ...*, op. cit., s. 381.

⁸ K. Markiewicz: *Odmowa wszczęcia egzekucji (art. 800¹ k.p.c.)*, [w]: K. Markiewicz (red): *Efektywność egzekucji sądowej w świetle kolejnej zmiany Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej ustawą z 9.3.2023 r.*, Warszawa 2024, s. 17.

natychmiastowej wymagalności. Wypowiedzi przedstawicieli doktryny są zgodne w tym zakresie, a podkreśla się w nich, że *natychmiastowa wykonalność orzeczeń co do istoty sprawy w procesie cywilnym pełni doniosłe funkcje we współczesnym obrocie prawnym. W ujęciu ogólnym umożliwia powodowi niezwłoczne wykonanie wyroku lub nakazu zapłaty, a tym samym zaspokojenie dochodzonego roszczenia przed uprawomocnieniem się orzeczenia. Jednocześnie sprzyja usprawnieniu postępowania i przeciwdziałaniu jego przewlekaniu przez pozwanego. Jest zatem instrumentem, który realizuje postulat szybkości i efektywności procesu cywilnego, co ma szczególnie istotne znaczenie w kontekście negatywnego zjawiska przewlekłości postępowań sądowych*⁹.

Wyżej nakreślony ogólny kontekst problematyki efektywności postępowania cywilnego jednoznacznie wskazuje, że wybrana przez Autorkę tematyka Jej rozprawy doktorskiej jest istotna, aktualna i, co równie ważne, wymaga ciągle naukowej analizy. Wcześniej opublikowane opracowania naukowe dotyczące rygoru natychmiastowej wykonalności, a w szczególności znakomite, przywołany już przeze mnie w niniejszej recenzji, doktorat K. Sokólskiej, zatytułowany „*Natychmiastowa wykonalność orzeczeń co do istoty sprawy w procesie cywilnym*”, koncentrują się raczej na dogmatycznoprawnych aspektach instytucji rygoru, natomiast opracowania dotyczące efektywności postępowania cywilnego (np. również przywołane już przeze mnie opracowanie *Efektywność egzekucji sądowej w świetle kolejnej zmiany Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej ustawą z 9.3.2023 r. pod redakcją K. Markiewicza*, czy publikacja autorstwa Sz. Rożka pt. *Sprawność postępowania cywilnego na tle rozstrzygania spraw spadkowych*, Warszawa 2022) w zasadzie pomijają problematykę związków rygoru natychmiastowej wykonalności z efektywnością postępowania cywilnego.

Zasadne jest zatem przyjęcie, że rozprawa Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz w zakresie tematyki zawartych w niej rozważań, właściwie wpisuje się w potrzeby nauki postępowania cywilnego. Co istotne, prawidłowo identyfikuje doniosłość zagadnienia efektywności postępowania cywilnego w powiązaniu z problematyką jego aksjologii. Ten wątek rozważań w pracy pojawia się wielokrotnie, np. wtedy, gdy Autorka dostrzega, iż aksjologicznym uzasadnieniem dla rygoru natychmiastowej wykonalności jest dążenie do zwiększenia efektywności postępowania cywilnego oraz wzmocnienia gwarancji praw powoda w określonych sytuacjach, co jest zabezpieczane nałożeniem na sąd obowiązku wyważenia sprzecznych interesów stron (s. 31), formułując przy tym słuszną propozycję, aby stosować zasadę proporcjonalności jako narzędzie służące równoważeniu konkurujących ze sobą wartości (s. 30).

Podsumowując, oceniam, że wybrana przez Panią mgr Natalię Oślizło-Doskocz tematyka Jej rozprawy doktorskiej zasługuje na naukowe opracowanie, szczególnie, że jak dotychczas nie doczekała się takiej monograficznej analizy.

2. [Tytuł rozprawy].

Tytuł rozprawy powinien precyzyjnie określać jej ramy badawcze. Jednocześnie jednak powinien sygnalizować główne zagadnienia, których analiza ma być przedmiotem rozprawy.

Zaproponowany przez Doktorantkę tytuł rozprawy, to: „*Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego*”. Wskazuje on, że przedmiotem opracowania będzie instytucja rygoru natychmiastowej wykonalności (co do zasady) oraz jej wpływ (pozytywny) na efektywność postępowania cywilnego. Zatem dwa główne pola badania, to wskazana instytucja postępowania cywilnego w ujęciu teoretycznym (dogmatycznym) oraz

⁹ K. Sokólska: *Natychmiastowa wykonalność orzeczeń co do istoty sprawy w procesie cywilnym*, Warszawa 2023, s. 15.

jej praktyczna doniosłość w postępowaniu cywilnym, rozumiana, jako następstwo (skutki) jej zastosowania.

Tak sformułowany tytuł pozwala na precyzyjną ocenę zawartości recenzowanej rozprawy, zarówno w kontekście jej merytorycznego poziomu, jak i kompletności. Wobec powyższego należy ocenić go jako prawidłowy: jest konkretny i jednoznaczny. Odwołuje się do uregulowanej w kodeksie postępowania cywilnego instytucji prawnej oraz do pojęcia, którego doniosłość i związek z postępowaniem cywilnym został potwierdzony, a także uzasadniony już we wcześniejszych wypowiedziach przedstawicieli doktryny.

3. [Cele rozprawy].

Prezentując „Przedmiot i cel pracy”, Autorka wskazuje, że *„opracowanie koncentruje się na problematyce związanej ze zmianą elementów konstrukcyjnych rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków w celu poprawy funkcjonowania tego mechanizmu oraz na ocenie zasadności koncepcji rozszerzenia katalogu spraw, w których sąd może nadać wyrokowi przy jego wydaniu rygor natychmiastowej wykonalności (...). Zakres tematyczny pracy obejmuje także zmiany wprowadzone w zakresie natychmiastowej wykonalności we Francji na mocy dekretu z 11.12.2019 r. nr 2019-1333”* (s.15).

Tak zdefiniowany przedmiot rozprawy ma służyć celowi, którym jest *„(...) analiza krajowej instytucji rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków – w zakresie pozwalającym na ustalenie roli i zadań, jakie spełnia ona w procesie cywilnym, zasadności i ewentualnego kierunku zmian, które mogą doprowadzić do optymalizacji jej kształtu, a nadto ocena możliwości jej rozszerzenia.”*. Jak kontynuuje Doktorantka, *„oceny i postulaty de lege ferenda koncentrują się wokół możliwości i zasadności zmaksymalizowania wykorzystania omawianej instytucji w celu zwiększenia ochrony roszczeń powoda oraz przyspieszenia i usprawnienia postępowania cywilnego. Podczas dokonywania analiz uwzględniono nie tylko istotne kwestie szybkości, sprawności i efektywności postępowania cywilnego, ale również odpowiednie zabezpieczenie praw stron. Możliwość usprawnienia postępowania cywilnego poprzez zmianę konstrukcji rygoru natychmiastowej wykonalności jest śmiałym posunięciem legislacyjnym”*. (s.15). Autorka dochodzi przy tym do konkluzji, że *„(...) instytucja natychmiastowej wykonalności wyroków w postępowaniu cywilnym wymaga dogłębnej i wszechstronnej analizy, zwłaszcza w kontekście postulatów dotyczących jej przebudowy.”* (s. 16).

Trzeba zauważyć również, iż Doktorantka, także przy okazji prezentacji wykorzystanych w rozprawie metod badawczych, wskazuje na jeden z jej celów, stwierdzając, że *„Jej praca zmierza do „optymalnego zbadania analizowanego tematu, wyjaśnienia jego znaczenia dla celu postępowania cywilnego i stron procesu, ukazania konsekwencji, jakie ze sobą niesie dla praktyki, oraz sformułowania dotyczących go ocen, wniosków i postulatów”* (s.17).

Oceniam, że nakreślony w rozprawie, jak to zostało przedstawione wyżej, jej cel badawczy posiada walor istotności i nowości. Niewątpliwie poszukiwanie rozwiązań proceduralnych, zmierzających do przyspieszenia, a szerzej, ogólnie – efektywności postępowania cywilnego zasługuje na osobne opracowanie. Już tylko wynikająca z pracy odpowiedź dla ustawodawcy, aby pochylić się nad analizą modelu rygoru natychmiastowej wykonalności obowiązującego we Francji, a jednocześnie obserwować, jakie praktyczne skutki on wywoła, zasługuje na docenienie.

Uznaję zatem, że cel badawczy pracy został sformułowany prawidłowo, a praca dotyczy istotnego zagadnienia z zakresu postępowania cywilnego, zasługującego na monograficzne opracowanie.

4. [Tezy badawcze].

Autorka nie wskazuje w sposób skoncentrowany głównych tez badawczych swojej rozprawy, a raczej w różnych miejscach pracy odwołuje się do wynikającej przecież już z tytułu tezy, że rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jest mechanizmem zwiększającym efektywność postępowania cywilnego (tak Autorka wskazuje na str. 28, kiedy pisze: „rygor natychmiastowej wykonalności jest środkiem, który wspiera efektywność postępowania cywilnego, a tym samym - efektywność ochrony prawnej”, czy kiedy wskazuje, że „rygor natychmiastowej wykonalności pełni funkcję środka tymczasowej ochrony prawnej, umożliwiającego przymusową realizację nieprawomocnego orzeczenia. Mechanizm ten pozwala na zachowanie równowagi pomiędzy szybkością postępowania, efektywną ochroną interesów powoda a koniecznością zabezpieczenia praw procesowych pozwanego. Rygor natychmiastowej wykonalności jest środkiem, który wspiera efektywność postępowania cywilnego, a tym samym - efektywność ochrony prawnej” (s. 29).

Przyjmuję także jako konkretyzującą tezę, że zwiększenie skuteczności pozytywnego wpływu rygoru natychmiastowej wykonalności na efektywność postępowania, mogłoby wynikać z zastosowania rozwiązań z francuskiego kodeksu postępowania cywilnego, a polegających na ustanowieniu jako zasady nadawania wyrokom sądów pierwszej instancji rygoru natychmiastowej wykonalności (sama Autorka też ostrożnie podchodzi do takiej możliwości podkreślając, że rozwiązanie francuskie funkcjonuje w praktyce przez zbyt krótki czas, aby stanowić w pełni miarodajne źródło do formułowania ogólnych wniosków, a nadto jest przedmiotem zauważalnej krytyki w wypowiedziach przedstawicieli francuskiej doktryny postępowania cywilnego; wniosek taki płynie także i z faktu, że podsumowujący analizę rozwiązania fragment pracy został ujęty w punkcie zatytułowanym „Francuski model wykonalności wyroków pierwszej instancji sposobem na przyspieszenie postępowania?”).

Z pewnością bardziej precyzyjne określenie przez Doktorantkę tez badawczych mogłoby stanowić dla Niej wskazówki co do zagadnień wymagających pogłębienia przeprowadzonej analizy, ale przyjmuję, że również i na tyle ogólne, jak zawarte w pracy ich wskazanie, pozwoliło na zaprezentowanie tytułowego problemu na właściwym poziomie szczegółowości.

5. [Ocena struktury pracy].

Praca składa się z dziesięciu Rozdziałów, podzielonych na dalsze jednostki redakcyjne, poprzedzonych „Uwagami wprowadzającymi”, a jest zakończona częścią pod tytułem „Uwagi końcowe”. Liczy 204 strony tekstu, co powoduje, że niektóre, wyodrębnione redakcyjnie, części pracy są bardzo krótkie.

Rozdział I, zatytułowany „Pojęcie i rys historyczny natychmiastowej wykonalności wyroków” jest stosunkowo krótki i poza ogólnym wprowadzeniem w tematykę dotyczącą rygoru natychmiastowej wykonalności koncentruje się na zwróceniu uwagi, iż dotyczące rygoru regulacje okresu międzywojennego stanowią swoisty wzór dla współczesnej jego regulacji. Nadto Doktorantka sygnalizuje w tym Rozdziale kwestie aksjologiczne, związane z konstrukcją i stosowaniem rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków.

Rozdział II rozprawy dotyczący „Przesłanek stosowania rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków” poświęcony został w całości (choć jest bardzo krótki) analizie aktualnej regulacji prawnej dotyczącej rygoru (obligatoryjnego i fakultatywnego trybu jego nadania oraz ograniczeń i wyłączeń w tym zakresie).

Rozważania prawnoporównawcze zostały zawarte w Rozdziale III, w którym Doktorantka omawia „Funkcjonowanie mechanizmu natychmiastowej wykonalności wyroków sądów pierwszej instancji w sprawach cywilnych w wybranych krajach europejskich”, a te wybrane kraje to Niemcy, Austria, Szwajcaria i Włochy.

Kontynuacja analizy prawnoporównawczej, ale już tylko w odniesieniu do prawa francuskiego, została zawarta w Rozdziale IV, zatytułowanym „*Francuski mechanizm natychmiastowej wykonalności wyroków sądów pierwszej instancji w sprawach cywilnych*”.

Kolejne dwa Rozdziały, tzn. Rozdział V „*Rygor natychmiastowej wykonalności jako środek tymczasowej ochrony prawnej*” oraz Rozdział VI – „*Natychmiastowa wykonalność wyroków w aspekcie prawa do rzetelnego procesu*” kierują rozważania Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz w stronę problematyki instytucji rygoru natychmiastowej wykonalności w kontekście wybranych, kluczowych zasad wymiaru sprawiedliwości i postępowania cywilnego (zasady równouprawnienia, proporcjonalności, szybkości, rzetelnego procesu), krajowych i międzynarodowych standardów praw procesowych stron w postępowaniu cywilnym. Poza tematyką stricte procesową, Autorka porusza także zagadnienia o charakterze społecznym, ujęte w punkcie 6.2., zatytułowanym „*Rygor natychmiastowej wykonalności jako odpowiedź na społeczne potrzeby*”.

W Rozdziale VII pod tytułem „*Skutki wykonania wyroku zaopatrzonego w rygor natychmiastowej wykonalności*” następuje powrót do zagadnień dogmatycznych, takich jak „*Roszczenia restytucyjne określone w art. 338 k.p.c.*”, „*Roszczenia restytucyjne określone w art. 415 k.p.c.*”, czy „*Odpowiedzialność Skarbu Państwa za skutki wykonania wadliwego wyroku*”.

Rozdziały VIII („*Potrzeba zmian w regulacji rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków*”) oraz Rozdział IX („*Spoleczne i rynkowe przesłanki uzasadniające koncepcję rozszerzenia zakresu zastosowania rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków*”) Autorka poświęciła uzasadnieniu dla potrzeby zmian w regulacji dotyczącej rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków sądów pierwszej instancji w aspekcie proceduralnym oraz szerzej, w kontekście „*społecznego i rynkowego*” uzasadnienia konieczności rozszerzenia zakresu stosowania rygoru natychmiastowej wykonalności.

W ostatnim Rozdziale (X), zatytułowanym „*Natychmiastowa wykonalność wyroków jako zasada w postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych*” Autorka koncentruje się na specyfice tego odrębnego postępowania, poprzedzając te zasadnicze rozważania dość szczegółowym opisem drogi dojścia do aktualnej regulacji prawnej w zakresie funkcjonowania sądów gospodarczych. W końcowej części tego Rozdziału (w punkcie 10.6.) Doktorantka analizuje „*Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków wydanych w sprawach gospodarczych w aspekcie prawa do rzetelnego procesu*”.

Pewną niekonsekwencją w pracy jest to, że niektóre Rozdziały posiadają „własne” podsumowania (I, II, III, V, VII, VIII). Należałoby tę kwestię konstrukcyjną ujednolicić w skali całej pracy i albo zawrzeć osobne podsumowania do tych Rozdziałów, które ich aktualnie nie posiadają, albo zrezygnować z nich w całej pracy, pozostając, przy ogólnym podsumowaniu całości rozważań, sformułowanym na końcu rozprawy.

Podsumowując należy przyjąć, że struktura pracy odpowiada przyjętym przez Doktorantkę założeniom merytorycznym.

6. [Realizacja założonych przez Autorkę celów rozprawy].

Oceniam, że recenzowana rozprawa prezentuje i systematyzuje istotne argumenty, które mogą stanowić podstawę do dyskusji o zmianie modelu funkcjonowania rygoru natychmiastowej wykonalności w polskim sądowym postępowaniu cywilnym, szczególnie z uwzględnieniem ciekawego, ale jeszcze nie do końca dającego się ocenić co do praktycznych skutków, rozwiązania przyjętego w prawie francuskim. Z pewnością Doktorantce udało się zwrócić uwagę na istotny związek konstrukcji instytucji rygoru natychmiastowej wykonalności z efektywnością postępowania cywilnego. Autorka odważnie stwierdza w pracy (s. 110), że „*(...) zmiana kształtu mechanizmu natychmiastowej wykonalności w sposób, który zasadniczo we wszystkich sprawach cywilnych uczyniłby go regulą, a nie wyjątkiem, jest koncepcją w obecnych realiach zbyt daleko idącą*”. Brak jednoznacznego poparcia Autorki dla powielania w polskim kodeksie postępowania cywilnego rozwiązań obowiązujących we francuskim, przy jednoczesnym wskazaniu źródła takiego sceptycyzmu, zapisuję jako pozytywny element pracy. Powyższe daje podstawę do uznania, że Autorce udało się zrealizować założone cele badawcze.

7. [Ocena warstwy merytorycznej].

Recenzowana rozprawa jest poprawna w warstwie merytorycznej, a Autorka prawidłowo przedstawia wybrane przez siebie instytucje procesowe, zarówno w warstwie teoretycznej, jak i praktycznej.

Chociaż, jak wskazałem wcześniej, Doktorantka ostatecznie dochodzi do wniosku, że aktualnie wprowadzenie do polskiego kodeksu postępowania cywilnego rozwiązania istniejącego we francuskim postępowaniu cywilnym nie jest uzasadnione, to jednak przeprowadzone przez Nią rozważania mają istotną wartość poznawczą i będą mogły być wykorzystane zawsze, gdy prowadzona będzie analiza zasadności wprowadzenia zmian do k.p.c. w badanym naukowo przez Autorkę zakresie i kształcie.

Praca Pani mgr Natalii Oślizło – Dorskocz, chociaż nie ma ściśle dogmatycznego charakteru, to jednak dotyczy kwestii podstawowych, pewnych fundamentów postępowania cywilnego. Przede wszystkim Doktorantka prawidłowo spostrzegła, że *„niewłaściwie ukształtowane reguły natychmiastowej wykonalności wyroków mogą prowadzić do ograniczenia prawa do rzetelnego procesu”* (str. 13-14). To sprawia, że tytułowy problem nie jest tylko kwestią poprawności teoretycznej konstrukcji instytucji prawnej, ale także, a może przede wszystkim, sposobu oddziaływania na podstawowe prawo uczestników postępowania. Dlatego za bardzo istotne uznaję spostrzeżenia Autorskie podkreślające znaczenie zasady proporcjonalności (s. 30) oraz konieczność odwołania się do aksjologicznych podstaw postępowania cywilnego, bo to, jak wskazuje Autorka *„wymaga wyważenia sprzecznych interesów stron, co stanowi istotne i nielatwe zadanie nałożone na sądy”* (s.31). Zresztą i w dalszej części pracy Pani mgr Natalia Oślizło – Dorskocz poprawnie wiąże problematykę tymczasowej ochrony prawnej z kwestią funkcji postępowania cywilnego oraz ewentualnością naruszenia zasad równouprawnienia i proporcjonalności (s. 77 oraz 79-80), a także identyfikuje w tym zakresie istotne znaczenie podstaw aksjologicznych postępowania cywilnego w tym zakresie (s. 86 – p. 5.4). Problematyka ta jest niezwykle istotna w kontekście analizy tytułowego zagadnienia, bo jak słusznie podkreśla Autorka, *„rygor z jednej strony wzmacnia sytuację procesową powoda, umożliwiając mu szybsze egzekwowanie roszczeń, z drugiej strony jednak – w przypadku, gdy wyrok, któremu rygor został nadany, zostanie uchylony lub zmieniony na korzyść pozwanego – mechanizm ten może prowadzić do pokrzywdzenia pozwanego. Z perspektywy aksjologicznej dochodzi do konfliktu wartości pomiędzy efektywnością ochrony prawnej a procesowymi gwarancjami praw pozwanego”* (s. 28).

Doktorantka odwołuje się w swoich rozważaniach do definicji efektywności, jaką zaprezentowała w swojej wypowiedzi K. Flaga – Gieruszyńska (s. 29). Jest to założenie w pełni poprawne, a definicja ta właściwie wyznacza istotne kierunki badań naukowych podjętych przez Autorkę w dalszych częściach pracy.

Jako bardzo wartościowy oceniam cały Rozdział IV, dotyczący francuskiego modelu funkcjonowania rygoru natychmiastowej wykonalności. Ta część pracy dowodzi także, że Doktorantka bardzo dobrze sobie radzi z analizą prawnoporównawczą. Należy też docenić, że Autorka nie gubi krytycznego obiektywizmu, co udowadnia, jak już wcześniej przywoływałem w recenzji, wskazując, że *„analiza skutków, jakie dla praktyki przyniosła we Francji omawiana zmiana legislacyjna, obecnie nie przyniesie miarodajnych wyników. Wynika to ze stosunkowo krótkiego czasu obowiązywania przepisów w ich nowym kształcie (...)”* (s. 72).

Zresztą w recenzowanej pracy można odnaleźć sporo ciekawych wątków. Do takich zaliczam analizę tytułowej instytucji w kontekście *„potrzeby społecznej”* (s. 100), wskazanie (za L. Błaszczakiem), że rygor natychmiastowej wykonalności może stanowić remedium na nadużywanie prawa do apelacji (s. 104), czy syntetyczne przedstawienie kwestii roszczeń restytucyjnych (s. 111 i nast.).

W trakcie prowadzonej analizy prawnej Autorka dochodzi także, poza już wcześniej wskazanymi szczegółowymi konkluzjami, do wniosków ogólniejszych, z którymi należy się zgodzić, że *„zwiększenie efektywności wymiaru sprawiedliwości powinno następować poprzez zapewnienie mu potrzebnych środków, a nie poprzez wprowadzanie regulacji proceduralnych, których głównym celem jest ograniczenie liczby sporów”* (s. 66), a także, iż *„(...) szybkie postępowanie cywilne przekłada się na większą efektywność pracy sądów”* (94).

Jeśli chodzi o uwagi polemiczne, to zacznę od uwagi o charakterze wyrażnie subiektywnym, gdyż osobiście jestem przeciwnikiem prowadzenia doświadczeń procesowych na przedsiębiorcach, a do tego zmierza propozycja Doktorantki, aby wprowadzić analizowany przez Nią model rygoru natychmiastowej wykonalności orzeczenia sądu pierwszej instancji jako zasady, *„pilotażowo”* w postępowaniu w sprawach gospodarczych (s. 12 oraz s. 21).

Kontynuując, wskazywałem, analizując konstrukcję pracy, że tylko niektóre Rozdziały rozprawy posiadają własne podsumowania. Nadto w podsumowaniu Rozdziału II znajdują się już uwagi dotyczące merytorycznie Rozdziału III (podobnie rzecz się ma w podsumowaniu Rozdziału IX w kontekście rozważań zawartych w Rozdziale X). Nie czyniłbym z tego osobnej uwagi, gdyby w pracy została przyjęta ogólna zasada, że z podsumowania poprzedniego rozdziału wynikać będzie już zapowiedź kolejnego, ale to wymagałoby większej konsekwencji w stworzonym schemacie pracy i treści podsumowań.

W Rozdziale VIII (pkt 8.3), w części dotyczącej spraw o naruszenie posiadania pojawiają się rozważania o warrantach i rewersach (s. 132-133). Nadto w Rozdziale tym Autorka odwołuje się do *„badań spraw sądowych”* i formułuje na ich podstawie ogólną konkluzję, a jest to ryzykowne o tyle, że chodzi tylko o jedno „badanie” i to przeprowadzone przez innego autora (M. Warcińskiego). Należałoby zatem rozważyć przeprowadzenie własnych, szerszych badań, albo pominięcie, jako podstaw do formułowania wniosków badań o bardzo wąskim zakresie.

Na pewno potrzebne byłoby rozwinięcie kwestii skuteczności egzekucji (s. 153 i nast.) i jej związku z wcześniejszym nadaniem wyrokowi rygoru natychmiastowej wykonalności.

Rozważania zawarte w Rozdziale IX (Rozdział ten liczy tylko 15 stron) winny zostać rozbudowane, albo zasadne byłoby rozważyć, czy nie dołączenie treści tego Rozdziału do innych części pracy.

Rozdział X łączy rygor natychmiastowej wykonalności (jako zasadę) z postępowaniem w sprawach gospodarczych. W mojej ocenie ta część pracy wymagałaby dodatkowego uzasadnienia dla jej wkomponowania w całość rozważań. Mam świadomość, że funkcjonujący aktualnie w postępowaniu w sprawach gospodarczych, model, że wyrok sądu wydany w pierwszej instancji w sprawie gospodarczej zasądzający świadczenie pieniężne lub rzeczowe stanowi tytuł zabezpieczenia (co oznacza, że można go użyć do zabezpieczenia roszczenia), jest już konstrukcyjnie stosunkowo bliski modelowi francuskiemu, gdzie taki wyrok jest nie tylko tytułem zabezpieczenia, ale nadaje się do wykonania w drodze egzekucji. Ale zabrakło mi w tym rozdziale rozprawy szerszego, dobitnego i klarownego wyjaśnienia, dlaczego te rozważania mają istotne znaczenie w kontekście tematu pracy. Uważam to trochę za straconą szansę na bardzo interesujące podsumowanie pracy. Zresztą ten Rozdział jest w mojej ocenie nierówny merytorycznie. Ciekawie prezentują się rozważania np. objęte pkt 10.4 (s. 193), a także dotyczące ustawy o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (s. 201-203) oraz część dotycząca rygoru w kontekście prawa do rzetelnego procesu (s. 205-208). Jednocześnie jednak za zbędne uznaję prezentowanie „rysu historycznego” (s.

168–176), pojęcia sprawy gospodarczej i opisu samego postępowania w sprawach gospodarczych (183–192).

Jednakże te uwagi nie zmieniają mojej ogólnej pozytywnej oceny rozprawy.

Uwzględniając całość przedstawionych wyżej zalet pracy oraz sformułowanych w formie polemicznej uwag krytycznych stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Natalii Oślizło – Dorskocz to wartościowe merytorycznie opracowanie, analizujące istotne zagadnienie procesowe na poziomie wymaganym dla uznania jego za stanowiące podstawę do nadania stopnia naukowego doktora.

8. [Metody badawcze].

Autorka w swojej rozprawie opierała się głównie na metodzie dogmatycznoprawnej, analizując obowiązującą regulację prawną odnoszącą się do tytułowych zagadnień.

Znaczące miejsce w rozprawie zajmuje analiza prawnoporównawcza, w zakresie badania przepisów prawnych dotyczących natychmiastowej wykonalności orzeczeń w świetle rozwiązań funkcjonujących w wybranych krajach europejskich.

Spore fragmenty pracy wymagały zastosowania metody historycznoprawnej. W bardzo ograniczonym zakresie zastosowane zostały metody statystyczne, w zasadzie jedynie w zakresie analizy wyników badań prowadzonych przez inny, niż Doktorantka podmiot.

W mojej ocenie wszystkie wykorzystane w rozprawie metody badawcze zostały zastosowane w sposób prawidłowy, tak co do samego faktu ich wykorzystania, jak i jego zakresu.

Doktorantka poprawnie analizuje i interpretuje przepisy prawa, uwzględniając kontekst doktrynalny i orzecznicy. Formułowane przez Nią w tym zakresie wnioski są prawidłowe.

Analiza prawnoporównawcza jest prowadzona w sposób wyważony, dobór regulacji poddanej analizie uznaję za właściwy, a także, co wskazywałem już wcześniej, zgadzam się, że regulacja francuska zasługuje na jej osobną analizę, stąd wyodrębnienie rozważań w tym względzie w postaci osobnego rozdziału pracy uznaję za decyzję uzasadnioną.

Nie budzi moich zastrzeżeń sposób przeprowadzenia analizy historycznej, niezależnie od mojego przekonania o zasadności pominięcia niektórych wątków historycznych zawartych w rozprawie.

Co do metody statystycznej, to przyjmuję ze zrozumieniem brak własnych badań statystycznych (np. aktowych) Doktorantki. Ta metoda została przez Panią mgr Natalię Oślizło-Dorskocz zastosowana jedynie szczątkowo w kontekście analizy danych pozyskanych z publicznych raportów, co uznaję za wystarczające, akceptując zaprezentowane już w niniejszej recenzji stanowisko A. Łazarskiej, że *efektywność postępowania sądowego nie jest kategorią ekonomiczną, którą można zmierzyć, w szczególności za pomocą statystyk sądowych*.

Podsumowując stwierdzam, że Doktorantka prawidłowo dobrała metody badawcze, a także poprawnie wykorzystała je przy prowadzeniu analizy tytułowego problemu recenzowanej rozprawy doktorskiej.

9. [Język i strona redakcyjna pracy].

Rozprawa jest napisana poprawnym językiem, a wywód jest dojrzały, logiczny i klarowny. Od strony redakcyjnej praca została przygotowana w staranny sposób. Dostrzegłem nieliczne usterki redakcyjne bądź językowe (np. w mojej ocenie Autorka nadużywa słowa „śmiało”, w złożeniu takim jak „*śmiale posunięcie*”, czy „*śmiała teza*” itp.), czy też tzw. „literówki”. Nie wpływają one na ogólną, zasadniczo wysoką ocenę pracy pod tym względem. Ogólnie zatem nie mam istotnych, wymagających osobnego omówienia, zastrzeżeń w tym zakresie.

10. [Strona formalna rozprawy i wykorzystanie źródeł].

Recenzowana praca jest bardzo staranna od strony spełniania wymogów formalnych, zawiera wszelkie niezbędne elementy, takie jak spisy treści, zestawienia literatury, orzecznictwa itd.

Powyższe pozwala uznać, że Doktorantka posiada wymagane umiejętności warsztatowe i wiedzę w rozmiarze niezbędnym dla prowadzenia dalszych, również samodzielnych, zaawansowanych badań naukowych.

Jeśli chodzi o zakres wykorzystanych źródeł, to Autorka skorzystała z większości istotnych publikacji, chociaż w mojej ocenie wartościowe, albo nawet w pewnym zakresie konieczne (np. odnośnie szerszego wyjaśnienia definicji i zastosowania pojęcia efektywności w postępowaniu cywilnym), byłoby odwołanie się do takich publikacji jak: T. Ereciński, K. Weitz: *Efektywność ochrony prawnej udzielanej przez sądy w Polsce*, „Przegląd Sądowy” 2005/10; Sz. Rożek: *Sprawność postępowania cywilnego na tle rozstrzygania spraw spadkowych*, Warszawa 2022, K. Markiewicz (red): *Efektywność egzekucji sądowej w świetle kolejnej zmiany Kodeksu postępowania cywilnego wprowadzonej ustawą z 9.3.2023 r.*, Warszawa 2024 oraz na pewno, odnośnie związku instytucji rygoru natychmiastowej wykonalności z zasadą proporcjonalności: A. Olaś: *Zasada proporcjonalności w postępowaniu cywilnym*, Warszawa 2024. Można było także sięgnąć do większej liczby komentarzy do kodeksu postępowania cywilnego.

Co do sposobu wykorzystania przywołanych w pracy źródeł, to jest on ogólnie prawidłowy. Jedynie chciałbym wskazać, że uważam, iż w przypadku korzystania z literatury obcojęzycznej, należy wskazywać osobę autora tłumaczenia tekstu (przysługują mu prawa autorskie do tłumaczenia), ewentualnie zaznaczać, że jest to tłumaczenie własne autora pracy.

11. [Kompetencje naukowe].

Wywody zaprezentowane w recenzowanej rozprawie doktorskiej są logiczne i przekonujące, a przyjęte wnioski poparte zostały dobrze dobranymi argumentami.

Pani mgr Natalia Oślizło – Dorskocz wykazała, że potrafi dokonać prezentacji efektów prowadzonej przez siebie analizy w klarownej i zwięzłej formie potrafi analizować zagadnienia procesowe na satysfakcjonującym poziomie, pozwalającym na dochodzenie do własnych wniosków. Niewątpliwie także potrafi dokonać prezentacji efektów prowadzonej przez siebie analizy w klarownej i zwięzłej formie.

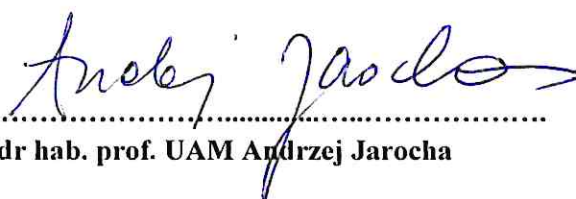
Sformułowane w niniejszej recenzji zastrzeżenia nie powinny być traktowane jako subiektywne (a przez to z pewnością, przynajmniej w pewnym zakresie, dyskusyjne) oceny recenzenta.

12. [Podsumowanie recenzji].

Mając na uwadze przedstawione w niniejszej recenzji spostrzeżenia i uwagi stwierdzam, iż osiągnięty przez Doktorantkę rezultat w postaci recenzowanej pracy doktorskiej jest istotny, w znaczeniu określonym jako wymaganie dla nadania stopnia doktora, a to mając na uwadze wybór przedmiotu rozprawy i sformułowane wnioski końcowe rozprawy. W mojej ocenie rozprawa doktorska Pani magister Natalii Oślizło - Dorskocz to praca stanowiąca przejaw samodzielnego ujęcia analizowanego tematu, prowadzącego do sformułowania indywidualnego stanowiska Autorki odnośnie rygoru natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizmu zwiększającego efektywność postępowania cywilnego, stanowiącego zakres w rozprawie problem naukowy.

13. [Podsumowanie - ogólna ocena rozprawy]

Na podstawie przedstawionej powyżej analizy uznaję, że przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Natalii Oślizło-Doskocz pt. „*Rygor natychmiastowej wykonalności wyroków jako mechanizm zwiększający efektywność postępowania cywilnego*” prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną Doktorantki oraz potwierdza umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej, a jej przedmiotem jest oryginalne rozwiązanie problemu naukowego odnoszącego się do oceny znaczenia, jakie aktualnie posiada, w oparciu o obowiązujące przepisy, i jakie mógłby posiadać, gdyby został ustanowiony w przepisach prawa jako zasada, rygor natychmiastowej wykonalności wyroków dla zwiększenia efektywności postępowania cywilnego, a zatem **spełnia wymagania przewidziane dla rozpraw doktorskich**, określone art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce i jako taka **może być podstawą do dalszych stadiów przewodu doktorskiego**, a w szczególności nadania Doktorantce stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

.....
dr hab. prof. UAM Andrzej Jarocho

